BLOKÁD

2022, játékfilm, színes, 104 perc

A film adatlapja: https://nfi.hu/filmek/blokad.html

Ajánlás a film feldolgozásához

Ajánlott korosztály: 16-18 évesek
Kapcsolódó tartalmi területek: történelem, állampolgári ismeretek, művészetek

A film hozzájárulhat a rendszerváltás korai történetének megértéséhez, ezért ebből a nézőpontból mindenképp fontos feldolgozni. Művészi alkotásként pedig az életrajzi film és a dokudráma műfaji sajátosságai, az alkotói szándékok és a nézőkre gyakorolt hatás szempontjából érdemes vizsgálni.

1. FELKÉSZÜLÉS A FILM MEGNÉZÉSÉRE

1.1. A film témája

Antall József, a rendszerváltás utáni Magyarország első miniszterelnöke, alig néhány hónappal a beiktatása után nehéz helyzetbe kerül. A kormány a benzinár drasztikus megemelésére kényszerül, ami után tiltakozó taxisok és fuvarozók zárják le a hidakat és a nagyobb főútvonalakat, megbénítva a főváros és a fél ország forgalmát. Antall ekkor épp kórházban van: egy daganatot távolítanak el a hónaljából. A film a blokád négy napjának krónikája, de egyben bepillantást enged a főhős múltjába és magánéletébe is.
A film előzetese: https://www.youtube.com/watch?v=HYrdFhvJ82o

Lehetséges feladat:

- ! Az előzetes alapján a diákok megpróbálhatják azonosítani: Mikor és hol játszódik a történet? Milyen problémák állnak a középpontjában? Ki a főhős, kik a további fontosabb szereplők, és közülük kik azok, akik szemben állnak vele?

1.2. Az alkotók és a történet forrásai

A film forgatókönyvét *Köbli Norbert* (1977-) írta, számos hiteles forrásra támaszkodva. A korabeli cikkek és filmhíradók mellett, felhasználta a kortársak visszaemlékezéseit is. Különösen erősen épített az MDP akkori elnökségi tagjának két alábbi könyvére.

Kónya Imre: Antall József közelről (2019),
Kónya Imre: A rendszerváltozás belülről – Személyes történelem (2022).

A rendező *Tősér Ádám* (1980-) így nyilatkozott arról, hogy mi vonzotta őt a témában: *„A taxisblokád négy napja szimbolikus esemény. A rendszerváltás utáni korai magyar demokrácia első erőpróbája. A konfliktusban óriási dilemmák és nehéz döntési helyzetek feszítették szét a társadalmat, rendezték át a politikai valóságot, illetve forgatták fel a mindennapokat… Érzelmileg megragadóbb, hitelesebb történetet kitalálni sem lehetne a rendszerváltásról….”* (6)

Lehetséges feladatok:

- ! A film feldolgozása előtt érdemes a korszakhoz kapcsolódó néhány fogalmat felidézni, illetve pontosítani. Attól függően, hogy a diákok hol tartanak történelmi tanulmányaikban, ilyenek lehetnek például a következők: rendszerváltás, Ellenzéki Kerekasztal, Nemzeti Kerekasztal, Varsói Szerződés, hatósági ár, világpiaci ár, piacgazdaság, MDF, SZDSZ, kormánypártok, ellenzék, gyülekezési jog, polgári engedetlenség, érdekegyeztetés stb.

! Ugyancsak érdemes rögzíteni a film néhány fontos szereplője esetében, hogy kik voltak ők, és mi volt a funkciójuk abban az időben. Feltétlenül ilyen személyek: Antall József, Göncz Árpád, Mihail Gorbacsov, Helmut Kohl és Horváth Balázs.

2. A FILM FELDOLGOZÁSA

2.1. Előkészítés

A film egyszerre törekszik a közösségi emlékezetben „taxisblokád"' néven őrzött történet elmesélésére, és arra, hogy tisztelegjen Antall József demokratikus átalakulásért vállalt erőfeszítései előtt. Míg az életrajzi vonatkozású események jól követhetők a filmben, a politikai válság lényege valószínűleg nehezebben ragadható meg a diákok számára. Ez utóbbihoz segítséget nyújthat, ha előzetesen foglalkoznak kicsit a korszakkal.

2.1.1. A tágabb történeti kontextus

Ha történelemből erről még nem tanultak, a diákok megnézhetik a tágabb kontextust megvilágító, alábbi összefoglalót:

> A Kádár-rendszer válsága II. és a rendszerváltozás lépései 1989. október 23-ig (kb. 6 perc)
> https://zanza.tv/tortenelem/demokratikus-viszonyok-megteremtese-es-kiepitese-magyarorszagon/kadar-rendszer-valsaga-ii

Hozzájárulhat az események empatikus megítéléséhez, ha az alábbi melléklet révén tudatosul a diákokban, hogy milyen rövid idő telt el a válság kirobbanásáig.

1. MELLÉKLET: Az országgyűlési választástól a taxisblokádig (link)

Érdemes rögzíteni azt is, hogy bár 1990 októberére közjogi értelemben befejeződött a rendszerváltás, a gazdasági és a társadalmi átalakulás szinte még el sem kezdődött. Az új kormány nyugati hitelekből fenntartott, roppant adósságot görgető rendszert örökölt, amit tovább súlyosbított a szocialista struktúra összeomlását követő spontán privatizáció. Teljes ágazatok mentek tönkre és tömegek vesztették el a munkájukat. A valamikori Ellenzéki Kerekasztal szereplői pedig eddigre politikai ellenfelekké váltak.

2.1.2. A blokád közvetlen előzményei

Az ország vezetői régóta tudták, hogy nagy a baj. 1990 folyamán – elsősorban annak következtében, hogy Irak lerohanta Kuvaitot – a kőolaj világpiaci ára a duplájára emelkedett.

A kormányzás első száz napja után Antall József miniszterelnök televíziós beszédben kívánta tájékoztatni a nyilvánosságot az ország nehéz helyzetéről és a piacgazdaság bevezetésének szükségességéről. Ezt a felvételt azonban az önkormányzati választások közeledése miatt a TV elnöke – a pártatlan tájékoztatás szükségességére hivatkozva –, akkor nem engedte adásba. Az volt a terv, hogy Göncz Árpáddal is készüljön egy hasonló helyzetértékelő interjú, és a két beszéd együtt hangozzon el. A köztársasági elnök azonban lemondta ezt a szereplést, s így az Antall-beszéd közvetítése is elmaradt.

A politikusok számára világos volt, hogy emelni kell a benzin fogyasztói árát. Felvetődött, hogy erre fokozatosan kerüljön sor, de tartottak tőle, hogy a hír felvásárlási lázat indít el. Magyarország olajtartaléka pedig mindössze 3-4 napra volt elegendő, és nem állt rendelkezésre elég forrás ahhoz, hogy az olcsóbb hazai árakat a világpiacon drágábban beszerzett nyersanyag vásárlásával tartsák fenn. Az áremelésről 1990. október 21-én született a döntés, de még vártak a bejelentéssel. Október 25-én délelőtt az Magyar Távirati Iroda még azt a hírt közölte, hogy az áremelés nincs napirenden, de délután az

Ipari Minisztérium szóvivője bejelentette, hogy másnap hajnaltól a benzin árát átlagosan 65%-kal megemeli a kormány, ami sokkhatást váltott ki. Az akkor kórházban lévő Antallt a belügyminiszter (*Horváth Balázs*) helyettesítette. Az ő feladata lett a válság kezelése.

2.1.4. A blokád krónikája

Bár az áremelés mindenkit érintett, közvetlenül a taxisokat és a fuvarozókat fenyegette legelőször. Egyúttal ők voltak azok, akik rendelkeztek a gyors reagáláshoz szükséges technikai feltételekkel is. A mobiltelefonok korszaka előtt ennek eszköze az engedélyhez nem kötött CB (*Citizen's Band*) rádió volt, amit ők a napi munkájuk során használtak. Ezzel villámgyorsan lehetett országos szintű flashmobot szervezni.

A helyzet értékeléséhez fontos tudni azt is, hogy a korábbi piacnyitás hatására 1990-ben több taxis volt Budapesten, mint New Yorkban. Mintegy húszezren dolgoztak legálisan és ötezren feketén. [Ehhez képest 2013-ban már csak kb. 6000 taxi futott a fővárosban.]

Lehetséges feladat:

! Segíti a film jelenében játszódó eseményszál nyomon követését, ha a diákok előzetesen áttekintik a blokád négy napjának rövid krónikáját. Megfogalmazzák a saját szavaikkal, hogy pontosan mi is történt, s mérlegelik, hogy vajon melyik lépésre miért került sor az egyik, vagy a másik oldalon.

2. MELLÉKLET: A taxisblokád négy napja (link)

2.2. A film műfaja: dokudráma

„Filmünk nem egy történelemóra, hanem egy valódi, izgalmas moziélmény… [amely ugyanakkor] hiteles képet fest az eseményekről…" – mondta a film rendezője. (3)

Az ilyen típusú játékfilmet hívják dokudrámának. A műfaj lényege a dokumentumfilm és a dráma elemeinek ötvözése, a tényleges események dramatizált újrajátszása – annak érdekében, hogy a nézők átélhessék a történteket. A valóság és a fikció határmezsgyéjén mozog, és a közöttük lévő határok elmosódnak.
(Forrás: Művész Ma. Színházművészeti stílusok. Dokudráma https://muvesz.ma/dokudrama-docudrama/)

2.2.1. Az akció, a hős és az ellenfelek

A rendszerváltás korának sorsfordító eseményei nagyrészt tárgyalótermekben zajlottak, amit szinte lehetetlen játékfilmen bemutatni. *„Egy filmhez akció és hős kell*." Az akciót a taxisblokád szolgáltatta, amely mögött a lakosság *„első találkozása [állt] a piacgazdaság nyers valóságával, a rendszerváltással kapcsolatos illúziók szertefoszlása… és az első tömegtüntetés állt, aminek nem a végét járó diktatúra volt a célpontja, hanem már a szabadon választott kormány."* A hős pedig Antall József volt. De *„a hőshöz a műfaj szabályai szerint ellenlábas is kell" s „ez a szerep Göncz Árpád köztársasági elnöké lett, akinek viszonya Antall-lal valóban ekkor kezd megromlani."* (9)

2.2.2. A fikció és a valóság

A forgatókönyv írója ebben a kérdésben így nyilatkozott: *„Onnantól, hogy írok belőle egy történetet, filmre visszük, az fikció lesz... Onnantól, hogy színészek játsszák, hogy mi építjük a díszletet… ez egy fikció lesz. Ettől még természetesen arra törekszünk, hogy hiteles legyen. A hitelesség úgy jöhet létre, hogy ha apróságokban hazudunk is, mert azt mondjuk, hogy nem itt van, hanem ott van, nem ez az ember, hanem az az ember, azt csak azért tesszük, hogy azzal egy nagyobb igazságot mondjunk ki. Végül is úgy*

konstruáljuk meg ezt a fikciós történetet, hogy 105 percben elférjen. Tehát van egy időkorlát, sűríteni kell. Térbeli korlát is van, hogy hány helyszínt, hány karaktert fogunk tudni bemutatni a filmben… Ez megformálást igényel… az ok-okozati összefüggést úgy kell megmutatnom, hogy a lényeget láttassa." (2)
Lehetséges feladat:

- ! Ha érdekli a diákokat, milyen dilemmákkal találta szembe magát a forgatókönyv írója, meghallgathatják az alábbi beszélgetést (erről a 17. perctől kezdve van szó benne), és vitathatják, hogy mennyire fogadják el érvelését.

  Blokád. Film és történelem két hangra. Köbli Norbert és Kónya Imre az InfoRádió Aréna című műsorában. Podcast. (2022. 11. 04.) https://www.youtube.com/watch?v=uqVqZU-auhU

2.3. A film két idősíkja, és a múlt kapcsolódása a jelenhez

1990 októberének jelene mellett, a film megidézi az 1956-os forradalom időszakát is. A két korszak eseményeit Antall József személye és élettörténete fűzi egybe.

A múltat idéző jelenetek:

- ! Antall megismerkedése későbbi feleségével (17:40-20:34 perc)
- ! Antall tanári tevékenysége (20:35-24:30 perc)
- ! Antall és diákjai a forradalomban (51:25-54:24 perc)
- ! Memorandum fogalmazása az ENSZ számára (1:06:00-1:11:00 perc)
- ! Antall rendőrségi fogva tartása, vallatása és elengedése (1:15:35-1:21:30 perc)
- ! Antall elbocsátásának közlése az osztályával (1:26:37-1:27:20 perc)
- ! Találkozás a régi diákokkal (1:28:48-1:29:35 perc; és a film záró jelenetsora)

Megfigyelési és megvitatási szempontok lehetnek:

- ! Mit tudunk meg a fiatal Antall Józsefről? Milyennek ábrázolja őt a film?
- ! Mi lehet az egyes jelenetek funkciója a film egészének üzenete szempontjából?
- ! Milyen módon kapcsolják össze az alkotók a jelen és a múlt elemeit a filmben?

Megjegyzések:
A kortársak és a szakértők is megerősítik, hogy a film hiteles képet fest Antall 1956-os aktivitásáról. Sok helyen jelen volt, és egykori diákjaitól tudjuk, hogy valóban az történt, amit a film elmesél. (10)
Nem valószínű azonban, hogy a fiatal Antall részt vett volna a filmbeli memorandum megfogalmazásában. Bár ilyenek valóban készültek, ezeket pártok vezetői fogalmazták meg. (10)
1957. március 15-e előtt Antallt – több ezer más személlyel együtt – valóban „preventív őrizetbe" vette a rendőrség, mert a hatalom tartott a „Márciusban Újra Kezdjük (MUK)" mozgalomtól. Kihallgatásának azonban nincs nyoma. Elengedését – fogsága ötödik napján – személyesen Biszku Béla rendelte el, aki akkor a forradalmi munkás-paraszt kormány belügyek vezetésével megbízott tagja volt. A lépés hátterében az állt, hogy Antall apja régi kisgazda kapcsolatait mozgósítva, megkereste Dobi Istvánt, az Elnöki Tanács elnökét, aki valaha kisgazda miniszter volt, s ő fordult Buszkuhoz. Kádárék azért adtak helyt a kérésnek, mert ekkor még számításba vették Antall apját esetleges „társutas diszkisgazdaként" – mondja Rainer M. János, a korszak kutatója. Állítását Jeszenszky Géza (Antall egykori diákja, házassága révén az Antall család rokona, és az Antall kormány külügyminisztere) is megerősíti. (10)

2.4. A fő karakterek ábrázolása

A számos elismerés mellett, a legtöbb kritikát azért kapta a film, mert a bírálók szerint *„kontrasztosra retusálta a szereplőket."* Antall a pozitív hős, Göncz a *„rosszfiú"*. Nem igazi gonosz, hanem *„inkább nevetségesen hiú báb, akit az akkori legnagyobb ellenzéki párt, az SZDSZ irányít."* (7) Antall *„mozgóképes szobor"*, pont olyan, *„amilyennek tisztelői, közeli munkatársai és családtagjai láttatni szeretnék."* (10) Miközben a film *„szobrot állít Antallnak, buldózerrel megy neki Göncz Árpád emlékezetének"*. (5) *„Heroizálja Antallt"*, Göncz Árpádot pedig *„kotnyeles, hirtelen érzelmektől vezérelt mindenki nagybácsijaként"* jeleníti meg, *„bohókás mellékszereplővé silányítva"* őt. (4) E vélemények indokolják a két főszereplő ábrázolásának alaposabb elemzését.

Megfigyelési szempontok lehetnek:

- Milyen pozitív tulajdonságokat, illetve hibákat vagy gyengeségeket mutat fel a film a két szereplő ábrázolásakor?
- Hogyan épül fel a néző előtt a két karakter: melyiknek mennyire árnyalt az ábrázolása? Milyen eszközöket használnak az alkotók a jellemzésükre?
- Melyik szereplő milyen elveket, gondolatokat képvisel a filmben? Miben ragadható meg a kettejük helyzetértékelése közötti fő különbség?

Külön is elemezhetők a két főszereplő párbeszédét bemutató, alábbi részek:

- Folyosói beszélgetés Moszkvában (5:00-5:25 perc)
- A repülő felém tartva a moszkvai tárgyalás után (8:00-8:50 perc)
- Telefonbeszélgetés a blokád első felében (39:45-41:45 perc)
- Telefonbeszélgetés Göncz Árpád televíziós beszéde után (49:15-51:25 perc)
- Göncz látogatása a kórházban (1:24:25-1:26:37 perc)

Lehetséges feladatok:

- A tanulók – közösen vagy kisebb csoportokban – felvázolhatják a két szereplő filmben megjelenő karakterét, és értékelhetik az alkotók jellemzésre használt eszköztárát (szóhasználat, metakommunikáció, képi eszközök).
- A diákok meghallgathatják a forgatókönyvíró válaszát a Göncz Árpád ábrázolását illető kritikákra, és megvitathatják, hogy elfogadják-e az indoklását.
  Blokád. Film és történelem két hangra. Köbli Norbert és Kónya Imre az InfoRádió Aréna című műsorában. (2022. 11. 04.) https://www.youtube.com/watch?v=uqVqZU-auhU (a 41. perctől)

Megjegyzések

A hatáskörökkel kapcsolatban egyes kritikusok felhívják rá a figyelmet, hogy a blokád idején még nagyon fiatal volt a magyar demokrácia, és nem dőlt el egyértelműen, hogy inkább elnöki vagy inkább miniszterelnöki típusú lesz-e majd a kormányzás. Nem volt teljesen világos az sem, hogy ki parancsol a hadseregnek és ki képviseli az országot külföldön. Az első három évben Antall és Göncz küzdöttek egymással, „az Alkotmánybíróság pedig próbált igazságot tenni". (8) Mások ugyanakkor nem osztják, hogy bizonytalanság lett volna a hatásköröket illetően. (2)

Miközben a film tiszteletet kiváltó képet fest Antall József 56-os szerepéről, nem szól arról, hogy Gönczöt is letartóztatták, de Antall-lal ellentétben, nem engedték ki. Életfogytiglanra ítélték, hat évet ült börtönben, és szabadulása után sem kaphatott állást, miközben Antall múzeumigazgató lett a Kádár-rendszerben. (7)

Tény, hogy Antall Józsefet és Göncz Árpádot 1990-ben még 56-ig visszanyúló baráti szálak kötötték össze. *„Amikor Göncz már börtönben ült, Antallék gyűjtöttek pénzt a családnak, és ezt az összeget Antall nővére vitte el Gönczné nek. Ez a régi kapcsolat volt az oka annak, hogy Antall 1990-ben szorgalmazta Göncz államfői jelölését, miközben az SZDSZ-ben – Göncz pártjában – sokan egyáltalán nem lelkesedtek az ötletért. Még olyan is elhangzott befolyásos SZDSZ-es politikustól, hogy ő közelebb van hozzátok, mint hozzánk. A viszony későbbi megromlása miatt ez mára feledésbe merült."* A két ember jó viszonya nem a taxisblokád alatt tört meg, hanem később, az úgynevezett „médiaháború" során. Akkor, amikor Göncz vonakodott aláírni Antall döntését a tévé és a rádió elnökének felmentésére vonatozóan – mondja Jeszenszky Géza. (10)

Fikció, hogy Göncz Árpád felkereste volna Antalt a kórházban a blokád idején. Ilyesmire nem került sor, de a forgatókönyv írója ezt nehezményezi és hibaként rója fel neki. (2)

2.5. Néhány további fontos dramaturgiai pont

A műfaj megkívánja a feszültséget teremtő dramaturgiát és a lényegkiemelő sűrítést, de a valóság és a fikció határán mozgó megoldások időnként kérdéseket vetnek fel.

A magyar delegáció tárgyalása Moszkvában (5:25-8:00 perc)

A sűrítés eredményeként a filmből nem derül ki, hogy a magyar küldöttség a Varsói Szerződés plenáris ülésére utazott Moszkvába, amin Antall nem a magyar kilépést, hanem a szervezet demokratikus átalakítását vetette fel. A Gorbacsovnak hízelgő megjegyzés valóban elhangzott Göncz szájából, de csak a kétoldalú találkozón. Így a valóságosnál nagyobb hangsúlyt kap és kínosabb, miközben a plénumon történtek egyáltalán nem jelennek meg a filmen.

„Nem jön olaj a ruszkiktól" (10:10-12:40 perc)

Vágásaival és utalásaival a film azt sugallja, hogy a szovjetek a moszkvai tárgyalás, illetve Antall washingtoni látogatása után, bosszúból zárták el az olajat, s ez volt benzináremelés, illetve a válság kiváltó oka.

Megjegyzés: Ezt nem támasztják alá a források. Bosszúra nem volt ok, hiszen ekkor még nem volt szó hazánk kilépéséről a Varsói Szerződésből. Ez azért sem lett volna logikus, mert a Szovjetunió akkor lényegében fizetésképtelen volt, és a kőolaj volt az egyetlen barter-cikkük, amivel az importjukat ellentételezni tudták. Azokban a napokban más országokba sem érkezett olaj. *„A nálunk kialakult krízis fő oka a költségvetés katasztrofális egyensúlyi helyzete volt, amelynek egyik fő terhét a mesterséges árrendszerbe épített állami támogatások jelentették. A nyersanyagok világpiaci beszerzési ára mellett az alacsony ár nem volt tartható többé, lépni kellett"* – mondja Rainer M. János a korszak történetének kutatója. *„Az oroszok akkoriban nagyon kooperatívak voltak"* – erősíti meg Jeszenszky Géza akkori külügyminiszter is. (10)

Antall televíziós beszéde és annak letiltása (14:40-16:00; 24:30-27:30 perc)
A film szerint az áremelés előtt készült egy tévéfelvétel, amelyben Antall József bejelenti és indokolja a lépést, hogy a kormány döntését megértse a lakosság, de ezt az akkori tévéelnök (*Hankiss Elemér*) pársemlegességi okok miatt nem engedte adásba. Ez volt az oka annak, hogy a közvélemény csupán egy minisztérium tisztviselő nyilatkozatából értesülhetett a helyzetről, ami a válság idején rontotta a kormány pozícióját.

Megjegyzés: A valóságban közvetlenül a blokád előtt ilyen beszéd nem volt. Korábban tényleg készült egy felvétel, amelyben a miniszterelnök az ország nehéz gazdasági helyzetéről szólt, amit arra hivatkozva nem adott le a televízió az önkormányzati választások idején, hogy „sértette volna a kampánycsendet", és előnyt biztosított volna a kormányoldalnak. De áremelést konkrétan ez a beszéd sem helyezett kilátásba. A felvételt végül csak Antall halála után mutatta be tévé, amikor már új elnöke volt. (10)

Göncz beszéde a tévében a blokád alatt (39:45-41:45; 48:40-49:15 perc)
A filmből az derül ki, hogy Göncz Árpád először nem akart megnyilatkozni a tévében, mert nem kívánta *„kockára tenni az elnöki tekintélyét*." Később viszont, amikor úgy tűnt, hogy a kormány képviselői és a taxisok megegyeznek a tárgyalásokon, mégis a kamerák elé ült, és szereplésével megakasztotta a kialakulóban lévő kompromisszum megkötését. Beszédéből a filmben ennyi szerepel: *„Honfitársaim. Hazánkban válsághelyzet alakult ki, ami túl nőtt a benzináremelés kérdésén és a taxisok követelésein. És minthogy ez a válság politikai természetű, politikai megoldást kíván. Ezért felhívtam a kormányt, hogy azonnali hatállyal függessze fel az áremelést."*

Megjegyzés: Más korabeli forrásokból azonban tudható, hogy ez a kérés a következő kontextusban hangzott el: A köztársasági elnök a kormányt a tárgyalások folytatásra kérte és az áremelés felfüggesztését az egyeztetés idejére. A taxisokat ugyanekkor a blokád feloldására kérte, és mindenkit megfontoltságre intett." A beszédre a blokád történetét bemutató Wikipédia cikk még linkkel hivatkozik. A forrás helyén azonban ma a következő felirat olvasható: *„Ez a videó már nem érhető el, mert a kapcsolódó YouTube fiókot megszüntették."*

Lehetséges feladatok

- ! A diákok megvitathatják a következő kérdéseket:
  - Dramaturgiai szempontból mi indokolhatta az alkotók számára, hogy ilyen módon mutassák be a fenti jeleneteket?
  - Mennyiben fogadhatók el, illetve kifogásolhatók a sűrítésnek és a lényegkiemelésnek az általuk választott, fenti módjai?

- ! A diákok megnézhetik, és elemezhetik Antall József 1990-ben készült, és akkor adásba nem került televíziós beszédét. Mérlegelhetik Vajon ez alkalmas lehetett volna-e, hogy kiváltsa a lakosság megértését a benzináremelés ügyében?
  1990 – Antall József letiltott beszéde (2022. 10. 01.) (32 perc)
  https://www.youtube.com/watch?v=vX1PlFMbTRI

3. ZÁRÁS

A kritikusok többsége elismeréssel szólt a filmről. Sokan megfogalmazták ugyanakkor, hogy az események után harminc évvel, amikor a rég megszűnt SZDSZ és a rég elhunyt Göncz Árpád *„már semmiféle politikai veszély nem jelentenek"* a hatalomra nézve, jó

lenne, ha inkább *„feldolgozni, kibeszélni, értékelni akarnánk a múltat”*, és nem *„a győztes szája íze szerint újra írni”.* (7) *„Nagy kár, hogy a film úgy akarja bebiztosítani Antall helyét a magyar történelmi hősök panteonjában, hogy közben könyörtelenül besározza a rendszerváltás másik fontos alakját, Göncz Árpádot. Mindez azt a… politikai szekértábor-logikát tükrözi, hogy csak úgy lehet valakit felemelni és példaképként beállítani, hogy közben mást a víz alá nyomunk. Nyilvánvalóan sok dolgunk van még a közelmúltunkkal… de a film hozzáállása nem mélyebb megértéshez, az események és a fontos szereplők józan és komplex megítéléséhez vezet, hanem további sárdobáláshoz.”* (9)

Ami viszont vitán felül áll: *„a rendszerváltozás a magyar történelem kiemelkedő eseménye… és Antall József a rendszerváltozás kiemelkedő személyisége… Életútjának nincs olyan mozzanata, ami miatt szégyenkezni kellene. Korai halála miatt pedig nem volt részese az azóta eltelt időszak sokszor méltatlan csatározásainak.”* (1) Különösen fontos a film kiállása az általa *„képviselt és ránk hagyományozott értékek mellett,”* mert szemlélete *„annak az azóta feledésbe merült felfogásnak is [archetípusa], hogy a politizálás nem merő hatalomtechnikai mesterkedés, befolyásszerzés és –növelés, kicsinyes kiszorítósdi és nagyvonalú lopás – de szolgálat, áldozathozatal, felelősségvállalás.”* (8)

Lehetséges feladat

! Előzetes megfigyelési szempont alapján, a diákok összegyűjthetik a filmből azokat a gondolatokat, amiket Antall saját politikusi szerepére vonatkozóan fogalmaz meg. Megnézhetik a „pizsamás interjú” záró mondatait, majd megvitathatják, hogy szerintük, milyen egy jó politikus. Mit várnak el attól az embertől, akit hazájuk vezetésére hatalmaznak fel egy demokratikus választás keretében?

Részlet a „pizsamás interjúból”: https://www.youtube.com/watch?v=XTeyrFehLps

Felhasznált források
(Az ajánlásban és a két mellékletben megjelölt források mellett.)

1. Barna L. Norbert: Kónya Imre a néhai államfő és a miniszterelnök titkáról: „Göncz homlokon csókolta a halálos ágyán Antallt.” Blikk. (2022. 11. 08.) https://www.blikk.hu/politika/magyar-politika/konya-imre-mdf-rendszervaltas-blokad-antall-jozsef-goncz-arpad-interju/xzmmpc7
2. Blokád. Film és történelem két hangra. Köbli Norbert és Kónya Imre az InfoRádió Aréna című műsorában. Podcast. (2022. 11. 04.) https://www.youtube.com/watch?v=uqVqZU-auhU
3. Blokád – új előzetes érkezett az Oscar-jelölt magyar filmhez. Fidelio. (2022. 10. 05.) https://fidelio.hu/vizual/blokad-uj-elozetes-erkezett-az-oscar-jelolt-magyar-filmhez-174613.html
4. Csomán Sándor: A politikus elsősorban hasznos. Blokád. Revizor. A kritikai portál. (2022. 10. 17.) https://revizoronline.com/blokad/
5. Inkei Bence: Blokád: Antall Józsefnek szobrot állít, Göncz Árpádból hülyét csinál az új kurzusfilm. 24.HU. (2022. 10. 17.) https://24.hu/kultura/2022/10/17/blokad-film-kritika-antall-jozsef-goncz-arpad-taxisblokad/
6. Keleti Léda: Itt a Blokád című Antall József-film előzetese. Filmtekercs.(2022. 09. 15.) https://www.filmtekercs.hu/hirek/blokad-elozetes
7. Papp László Tamás: Göncz Árpádot ábrázolja főgonosznak a taxisblokádról szó kurzusfilm. Átlátszó. (2023. 09. 03.) https://atlatszo.hu/impakt/2022/10/28/goncz-arpadot-abrazolja-fogonosznak-a-taxisblokadrol-szolo-kurzusfilm/
8. TPP: A felelősség – Kritika a Blokád című filmről. Színház online (2022. 11. 06.) https://szinhaz.online/a-felelosseg-kritika-a-blokad-cimu-filmrol/

9. Varga Dénes: Az egész ország osztályfőnökévé válik Antall József. Kritika a Blokád című filmről. Film.hu. (2022. 10. 20.) https://magyar.film.hu/filmhu/magazin/az-egesz-orszag-osztalyfonokeve-valik-antall-jozsef-blokad-kritika.html

10. Zsupán András: A rendszerváltás első nagy krízise a filmvásznon – Jeszenszky, Kónya és Rainer M. a Blokádról. Válasz online. (2022. 10. 20.) https://www.valaszonline.hu/2022/10/20/blokad-film-rendszervaltas-tortenelem-antall-jozsef-goncz-arpad-konya-imre/

Megjegyzés: az internetes források letöltésének időszaka: 2024.12.01-12.13.

1. MELLÉKLET

Az országgyűlési választástól a taxisblokádig

1990. március-április
A rendszerváltás utáni első (kétfordulós) országgyűlési választás. A legtöbb szavazatot az MDF kapta, így két kisebb párttal koalíciót alkotva, ők hozták létre az új kormányt Antall József vezetésével. Az ellenzék legnagyobb pártja, az SZDSZ lett, a vele akkor még egy oldalon álló Fidesszel.

1990 április
Mivel az MDF-nek partnereivel együtt sem volt meg a biztos kétharmados többsége a törvényhozásban, az ország kormányozhatósága érdekében Antall egyezséget kötött az SZDSZ politikusaival. Az ellenzék képviselői hozzájárultak a kétharmados jóváhagyást igénylő törvények körének szűkítéséhez. Cserébe viszont ők jelölhették ki a köztársasági elnököt, valamint a rádió és a televízió elnökét.

1990 augusztus
Az az MDF-SZDSZ megállapodás értelmében, de Antall József javaslata alapján, a parlament köztársasági elnökké választotta Göncz Árpádot, aki – szintén a miniszterelnök javaslatára – Hankiss Elemér szociológust nevezte ki a televízió, Gombár Csaba politológust pedig a rádió elnökének. Hatáskörül azonban ekkor még tisztázatlan volt.

1990. szeptember – október
A rendszerváltás utáni első (kétfordulós) önkormányzati választás. A nagy városokban az ellenzék (az SZDSZ és a Fidesz) több mandátumot szerzett, mint a kormánypártok, ami kicsit megbillentette a parlamenti választáson kialakult politikai erőviszonyokat.

1990. október 23. délelőtt
Az ország első alkalommal emlékezett nemzeti ünnepként az 1956-os forradalom kezdőnapjára, hőseire és áldozataira. Az Országgyűlés ünnepi ülésén beszédet mondott Antall József miniszterelnök és Göncz Árpád köztársasági elnök is. Az egykori események megidézése mellett, mindketten az összefogás fontosságát emelték ki, az ország előtt álló legnagyobb feladat közös megoldása érdekben:

„Harcunk ma is közös és oszthatatlan, csak éppen beláthatatlanul bonyolultabb, mint ha géppisztollyal harcolnánk fogható ellenség ellen. Az ellenség ma a szegénység réme, a létbizonytalanság - ne egymásból faragjunk tehát ellenséget. Ennek a harcnak ma éppúgy a jövőnk, a társadalmi szolidaritás a tétje, mint volt ötvenhatban." (Göncz Árpád)

„Meg kell kísérelnünk a kormányban, az országgyűlésben, az önkormányzatokban együtt dolgozni, és küzdeni az ínség ellen, az ellen, hogy a közöny bacilusa ne roncsolja szét e népet, e nemzetet." (Antall József)

Források:
Göncz Árpád beszéde: https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/OGYNaplo-orszaggyulesi-naplo-1990-2022-4/19901994-5/1990-evi-oszi-ulesszak-69D3/1990-oktober-23-kedd-az-oszi-ulesszak-10-napja-az-orszaggyules-unnepi-ulese-90E1/

Antall József beszéde: https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/OGYNaplo-orszaggyulesi-naplo-1990-2022-4/19901994-5/1990-evi-oszi-ulesszak-69D3/1990-oktober-23-kedd-az-oszi-

ulesszak-10-napja-az-orszaggyules-unnepi-ulese-90E1/antall-jozsef-miniszterelnok-unnepi-beszede-9103/antall-jozsef-dr-miniszterelnok-9104/

1990. október 23. este
A miniszterelnök kórházba vonult, egy hónapok óta tervezett, de a hivatalos teendői miatt eddig elhalasztott műtétre.

2. MELLÉKLET
A taxisblokád négy napja: 1990. október 25-28.

Október 25. csütörtök kora este
A taxisok az Országház elé vonultak, és követelték az áremelési döntés visszavonását, mert úgy érezték, hogy ezzel veszélybe kerül a megélhetésük. A közlekedési miniszter (*Siklós Csaba*) nem vette át a petíciójukat. Elutasította a követelést, arra hivatkozva, hogy az ország kényszerhelyzetben van. A taxisok ezután a főváros több pontján megbénították a forgalmat.

Október 25. csütörtök este fél 10-re
Budapest rendőrfőkapitánya (*Barna Sándor*) megállapodott a fuvarozók képviselőjével (*Horváth Pál*), hogy a taxisok szabad közlekedést biztosítanak a Lánchídon. Cserébe a belügyminiszter másnap reggel 8-kor tárgyalást kezd velük a benzin árának alakításáról.

Október 26. péntek reggelre
Az ország több pontján megbénult a forgalom. A kormányszóvivő (*László Balázs*) törvénytelennek nevezte az akciót, mivel a szervezők nem jelentették be azt 72 órával korábban (ahogy azt a gyülekezési törvény előírta). A belügyminiszter közölte, hogy a kormány minden törvényes eszközzel helyreállítja a rendet. A rendőrség az Árpád híd pesti hídfőjéhez vonult. Át akart menni a hídon, de a több ezres tömeg nem engedte. A főkapitány kijelentette: ha parancsot kap az erőszakos fellépésre, lemond a tisztségéről.

Október 26. péntek délre
Az ország főútvonalain „összeomlott" a közlekedés. A határokon állt a forgalom. A repülőteret a fővárosból nem lehetett megközelíteni. Budapest belső kerületeiben csak a metró közlekedett. A tüntetők csak a megkülönböztetett jelzést használó járműveket és az élelmiszert szállító gépkocsikat engedték át.
Délben visszavonták az Árpád hídtól a rendőri alakulatokat, s délután a belügyminiszter indokolta az intézkedéseket. Beszédét a rádió és a tévé is közvetítette. Bejelentette, hogy három válságstábot állítottak fel.

Október 26. péntek estére
Újra kezdődtek a tárgyalások. A kormány álláspontja az volt, hogy a korábbi benzinár visszaállítására nincs lehetőség, de lehetnek olyan megoldások, amik megkönnyítik a taxisok munkáját.
Azt este folyamán a köztársasági elnök (*Göncz Árpád*) beszédet mondott a tévében. A kormányt a tárgyalások folytatására és az áremelés felfüggesztésére kérte az egyeztetés idejére. A taxisokat a blokád feloldására kérte, és mindenkit megfontoltságra intett.

Október 27. szombat hajnalra
Ideiglenes megállapodás született: a taxisok felfüggesztik a blokádot, és másnap délelőtt az Érdekegyeztető Tanács keretében folytatják a tárgyalásokat. A tüntetők többsége nem értett egyet ezzel, és nem adta fel az állásait. Maguk mellett érezhették a lakosság szimpátiáját, és néhány politikusi megnyilatkozás alapján az SZDSZ támogatását is.
Közben az országban már akadozott az élelmiszer-ellátás. Volt, ahol órákat kellett sorba állni kenyérért. Mintegy 600 helyen voltak útlezárások, ami 105 települést érintett. A

Lánchíd kivételével a főváros összes hídja le volt zárva, és 25 főbb csomópont volt eltorlaszolva.

Október 27. szombat, a nap folyamán
Helmuth Kohl német és Franz Vranitzky osztrák kancellár kinyilvánította segítségnyújtási szándékát. Ausztria üzemanyag szállítmányokat ajánlott fel Magyarországnak a helyzet enyhítésére.
Egész nap tartottak a tárgyalások a fuvarozók és a kormány között, s estére közös nyilatkozatban állapodtak meg.

Október 27. szombat este 10 órakor
A kormány bejelentette: lehetőséget lát arra, hogy 10-12 forinttal mérsékeljék a benzin tervezett literenkénti árát, illetve kompenzálják azt a tárgyalások során megállapítandó keretek között. De az érdekegyeztetés feltétele az útelzárások megszüntetése.

Október 27. szombat este 11 órakor
A belügyminisztérium sajtóközleményt adott ki az országos rendőrkapitány (*Szabó Győző*) aláírásával, melynek szövege a következő volt: *A kormány és a fuvarozók tárgyalóküldöttsége közötti megállapodás eredményeként, a fuvarozók képviselői felszólították munkatársaikat az úttorlaszok elbontására. Erre figyelemmel a torlaszok fenntartásának sem politikai, sem gazdasági oka nem lehet, törvényi alapja nincs. Az országos rendőrfőkapitány ezért felszólítja a torlaszok kialakításban résztvevő gépkocsivezetőket, hogy ezeket azonnal szüntessék meg. Ellenkező esetben a rendőrség a rendelkezésre álló törvényes eszközök alkalmazásával jár el velük szemben.*

A demonstrálók számára úgy tűnt, hogy ez ellent mond a békés rendezés ígéretének. Képviselőjük döbbenten vette tudomásul. A tévé egyenes adásába telefonon kapcsolt rendőrfőkapitány Szabó Győző a félelmekre válaszolva azt mondta: *„Nincs szó arról, hogy a rendőrök erőszakosan akarnának fellépni. Akik most nem hajtják végre a kérést, azokkal sem fog történni semmi az utakon.”*

> Forrás: Taxisblokád 4. Televíziós összeállítás. Benne: Baló György beszélgetése a taxisok képviselőjével. Az adásba telefonon kapcsolták be az országos rendőrfőkapitányt. https://www.youtube.com/watch?v=o5nrq7ABzZc

Október 28. vasárnap folyamán
Reggeltől enyhülni kezdett a blokád. Az országban elindult a forgalom, de a demonstrálók ott maradtak az utak mellett, várva a déltől folytatódó tárgyalások eredményére. Az egyeztető megbeszélést a fuvarozók kérésére a televízió élő adásban közvetítette.
Az MDF szimpatizánsai a nap folyamán a kormánypártokat támogató tüntetés szerveztek az Országház elé.

Október 28. vasárnap este 9 órára
Elfogadták, hogy október 29-én 24 órától 12 forinttal csökkentik a literenkénti megemelt benzinárakat – az ár liberalizálásával összefüggő törvények hatályba lépéséig. A taxisok feloldották a blokádot, és az utak felszabadultak.
Antall József miniszterelnök a kórházi betegszobájából nyilatkozott a tévének (pizsamás interjú), értékelve a kialakult helyzetet és a megszületett kompromisszumot. Elismerte, hogy a kormány hibát követett el a benzináremelés bejelentésével összefüggő előkészítő munkában. Kijelentette, hogy a megállapodás létrejötte után előállt helyzetben nincsenek vesztesek és győztesek. S megígérte, hogy a tüntetőket nem fogják felelősségre vonni.

Felhasznált források: (Letöltés: 2024. 12. 01. – 12. 12. között)

A taxisblokád teljes korabeli forrásanyaga részletesen megtalálható a következő honlapon:
hallotaxi.hu online taximagazin: https://www.hallotaxi.hu/news/view/341198

Élje át újra a taxisblokádot! Index. (2010.09.07.)
https://index.hu/belfold/2010/10/25/husz_eve_volt_a_taxisblokad/?token=f320481fdf2112d555e8391b64d8e3b0

Mementó 1990: a taxisblokád története és következményei. HVG. (2010.10.25.)
https://hvg.hu/tudomany/20101024_memento_1990_taxisblokad

Taxisblokád: négy őrült nap krónikája. Múlt-kor. MTI (2010.10.25.)
https://mult-kor.hu/20101025_taxisblokad_negy_orult_nap_kronikaja

Taxisblokád 1990. okt. 25-28. hallotaxi.hu online taximagazin (letöltés: 2024.12.05.)
https://www.hallotaxi.hu/news/view/341198

Somorjai Miklós (2003): Taxisblokád. A szakirodalom, a sajtó és a közvélemény-kutatások tükrében. PTE BTK.
http://publikon.hu/application/essay/85_1.pdf